

Документи до теми:

**“Україна в роки Першої
світової війни. Початок
української революції”**

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Із маніфесту Головної української ради (1914 р.)

...Війни хоче цар російський, самодержавний володарь імперії, яка є історичним ворогом України. Царі російські зломали Переяславський договір, яким вони зобов'язалися були шанувати самостійність України, і поневолили вільну Україну...

...Ідучи війною на австро-угорську монархію, Росія грозить загином також українському національному життю, яке найшло охорону в конституційнім ладі австрійської держави.

...Побіда австро-угорської монархії буде нашою поразкою. І чим більше буде поразка Росії, тим швидше виб'є година визволення України.

Із звернення Союзу визволення України до громадської думки Європи (1914 р.)

...Лише вільна Україна, зв'язана з тридержавним союзом, могла би через свою далеку територію від Карпат аж до Дону і Чорного моря творити заборону для Європи проти Росії, яке раз на все зробило б нешкідливою експансію царизму та увільнило б славянський світ від згубного впливу панмосковізму.

Ми — українці з Росії, що залучилися в «Союз визволення України», — уживемо всіх наших сил для остаточного обрахунку з Росією.

Великі жертви, які наш нарід приніс в своїй боротьбі з Росією в протязі соток літ, дають нам моральне право жадати уваги та розуміння цивілізованого світу для нашої справи, для незалежності України!

(Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. — Т. 1. — С. 211-213)

Завдання:

На основі таблиці та документу з'ясувати чим відрізнялася мета і головні вимоги Головної української ради від Союзу визволення України

Робота з документом

Із платформи Союзу визволення України («Наша платформа»)

Українські землі по обидва боки австроросійського кордону є не тільки одним з головних теренів сучасної європейської війни, а також одною з причин і предметом війни. Українці добре розуміють, що у війні сій ходить головню о їх долю, ходить о те, чи в результаті війни український П'ємонт в Австрії буде знищений, чи українське жите розцвіте також по той бік Збруча, аж за Дніпро і над Чорне море, і тому не можуть залишити ся нікими свідками теперішніх подій, а голосно і рішучо підносять свої неоспоримі права на національну самостійність. Об'єктивна історична конечність вимагає, аби між західною Європою і Москівщиною повстала самостійна українська держава. Потрібне се для досягнення і утривання європейської рівноваги, є се в інтересі народів австро-угорської держави, а передовсім в інтересі німецького народу в обох цісарствах, а для українського народу було б се здійсненням вікових його мрій і зусиль.

В розумінню сеї історичної конечности російські Українці покликали до життя центральну загальнонаціональну організацію, яка взяла на себе репрезентацію під теперішню хвилю національно-політичних і соціально-економічних інтересів українського народу в Росії. Організацією сею є Союз визволення України. В Союзі репрезентовані всі ті політичні напрями, що стоять на становищі державної самостійности українського народу, а реалізацію своїх національно-політичних і економічних стремлень в даний момент зв'язують з розбиттям Росії у війні. Національно-політичною платформою Союзу є державна самостійність України.

Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім устроєм політичним, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язовими і релігійними свободами для всіх національностей і віроісповідань, І з самостійною українською церквою. На випадок прилучення до Австрії і більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за створенням з усіх земель, заселим українським народом в Австрії, осібног автономного краю.

Одночасно зі збудованням самостійної української держави має бути і переведена радикальна аграрна реформа на користь селянства. Є се основний економічний постулат Союзу визволення України.

Завдання до документа

- Як ви розумієте твердження, що українські землі є «одною з причин і предметом війни»? Наведіть факти, що підтверджують цю думку.
- Яку головну мету проголошено в документі та якими засобами її планувалося досягти?

Робота з документом

Зі «Спогадів» депутата Державної думи, лідера партії кадетів П. Мілюкова

Наші праві націоналісти в особі графа Г. Бобринського, зайнявши адміністративні посади в «П'ємонті українства», почали переслідувати український національний рух і силою навертати уніатів до православ'я, Тяжке враження справив арешт митрополита А. Шептицького, який мав неабиякий вплив та авторитет у краї. Усе сприяло наростанню ворожості місцевого населення до переможців.

Запитання до документа

- 1) Яким було ставлення російського політика до діяльності адміністрації генерал-губернаторства?
- 2) Чому, на вашу думку, російські політики, погляди яких відображав автор документа, не погоджувалися з урядовою політикою на західноукраїнських землях?

Робота з документом

Зі спогадів українського громадсько-політичного діяча Д. Дорошенка про дії російської влади під час відступу з Галичини в 1915 р.

Та ось зненацька наступила евакуація. Галицькі інтелігенти і селяни, що прилучилися до православ'я, спровоковані нашими душохапами, цілком резонно боялись тепер репресій з боку австро-польсько-мадярської влади. І от десятками тисяч людей (по приблизному підрахунку сам селян було понад 100 000) нічого іншого не залишалось, як покинути свої хати й ниви і обернутись на біженців, тікаючи за московським військом на схід. До цього їх спонукували й представники церковної адміністрації, агенти Антонія і Євлогія (єпископи-чорносотенці), обіцяючи їм в братній Росії дарові наділи землі разом з садибами й цілим господарським реманентом. Певна річ, що нещасні біженці дуже скоро переконались, що в Росії вони можуть дістати не більше, як... миску юшки і шматок хліба, та й то поки йшли повз харчові пункти. Отже, не диво, що настрій цієї категорії біженців й був особливо сумний і безнадійний. При зустрічі з ними вражав якийсь повний одчай і тупа покірливість своїй нещасній долі.

► Запитання до документа

- Які факти наводить Д. Дорошенко?
- Які висновки можна зробити на підставі інформації автора про становище в Галичині під час відступу російської армії в 1915 р.?

Працюємо з текстом

1.«Росія виявилася неготовою до війни не через брак озброєння чи незадовільну організацію війська, що очевидно мало місце, а через безнадійне відставання в модернізації та мобілізації суспільства. Війна ще більше ускладнила й заплутала соціальні проблеми,що сприяло посиленню соціальної кризи».

Литвин В. Історія України.-К., 2009,-С. 406.

2. *«Армія програвала битву за битвою. Тил не забезпечував і не міг забезпечити всім необхідним, а надії отримати озброєння, якого не вистачало, від союзників не виправдалися: ті в першу чергу думали про потреби своїх армій».*

Шаццло А. Остання сходи́нка капіталізму. Книга для чтєния по истории СРСР,-М., 1979.-С. 183.

Завдання:

1.Поясніть, чому історики, оцінюючи причини неготовності Росії до світової війни, з часом змінюють акценти.

2.Чию точку зору ви підтримуєте? Обґрунтуйте свою відповідь.

Мовою джерела

**Телеграма Миколи II командуючому військами
Петроградського округу генералу С. Хабалову від 25
лютого 1917 р.:**

*«Повелеваю завтра же прекратить беспорядки,
недопустимые в тяжелое время войны против
Германии и Австрии».*

Хрестоматия по истории СССР. 1900 -конец 1930-х гг. - М., 1978. - С. 125.

Завдання:

1. Чому, на ваш погляд, цар не зумів відрізнити «бунт» від початку революції?
2. Поміркуйте, чи міг командуючий не виконати наказ царя або виконати, не застосовуючи зброї

Робота з документом

З відозви Тимчасового українського революційного комітету від 15 березня 1917р.

Гасло демократичної республіки, виставлене російською демократією, забезпечує громадянські права кожної окремої людини. Але українська демократія, українські маси потребують забезпечення не лише своїх загальногромадських прав, але й своїх окремих прав національних, тих прав, які російський нарід має вже віддавна.

Найповнішим висловом ідеї національного визволення є національно-державна самостійність і лише створення власного суверенного державного організму може забезпечити, як найширший культурний розвиток українського народу. У світлі сього ідеалу, як найближчий етап до нього, як практичне завдання сьогодняшнього дня українська маса в Петрограді повинна виставити, вкупі з демократією інших народів Росії, лозунг перебудови Російської держави на федеративну демократичну республіку з як найширшими правами окремих націй і спеціально з як найширшою національною територіяльною автономією України.

Отже, широка національно-територіальна автономія України — се практичний лозунг, під яким кличемо вас усвідомляти й організувати українську масу.

Запитання до документа

- 1. Як ставилися автори відозви до гасел, висунутих російською демократією?*
- 2. Яке гасло, на їхню думку, було найважливішим для українців?*
- 3. Що автори відозви вважали практичним завданням сьогодення, а що — кінцевою метою в боротьбі українців за національне звільнення?*

Робота з документом

З відозви Української Центральної Ради до українського народу від 22 березня 1917 р.

Народе Український!

... Уперше, Український тридцяти п'яти мільйонний Народе, Ти будеш мати змогу сам за себе сказати, хто Ти і як хочеш жити, як окрема нація. З цього часу в дружній сім'ї вільних народів могутньою рукою зачнеш сам собі кувати кращу долю.

Впав царський уряд, а тимчасовий оголосив, що незабаром скличе Установчі Збори (Учредительное Собрание) на основі загального, рівного, прямого й таємного виборчого права... До того часу ми закликаємо спокійно, але рішуче домагатися від нового уряду всіх прав, які тобі природно належать і які Ти повинен мати, Великий Народе, сам хазяїн на Українській землі. А в найближчій часі права на заведення рідної мови по всіх школах, од нижчих до вищих, по судах і всіх урядових інституціях. З таким же спокоєм, але рішуче домагайся, Народе; того ж права для української мови від пастирів церкви, земств і всіх неурядових інституцій в Україні...

Запитання до документа

- 1) Яке твердження документа свідчить, що УЦР була прибічницею автономії України?
- 2) Які основні завдання для українського народу висувують у відозві?
- 3) Порівняйте вимоги у відозві УЦР із тими, що висунув Петроградський тимчасовий український революційний комітет

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Члени Центральної Ради	Скільки обрано
Від Національного з'їзду 6-8 квітня біжучого року	3
Від Всеукраїнської Ради Селянських депутатів	149
Від Української Ради військових депутатів	132
Від Української Ради Робітничих депутатів	100
Від Українського Військового Генерального Комітету	26
Від губерній, великих міст, повітів	26
Від політичних партій	10
Від професійних, просвітніх та економічних організацій	10
Від національних меншостей України	
Від російських С. Д.	17
Від російських С. Р.	18
Від партії Народної Свободи	9
Від партії Народних Соціалістів	4
Від Совета Робітничих і Солдатських депутатів	31
Польські партії	
Від демократичного центру	3
Від С. Д. польських	1
Від польської соціалістичної партії (лівиці)	7
Від польської С. Д.	-
Єврейські партії	
Від Бунду	13
Від Паолей Ціон	9
Від Сіоністів	13
Від Об'єднаної єврейської соціалістичної робітничої партії	13
Від Єврейського демократичного об'єднання	2

Склад
Української
Центральної
ї Ради
(серпень
1917 р.)

Мовою джерел

□ Відповідь Тимчасового уряду Центральній Раді:

«Тимчасове правительство не може признати Центральну Раду ви[^] І різницею волі всього українського народу як з формального боку, так і з і; фактичного. Справу установлення автономії України можуть порішити її тільки Установчі Збори. Крім того, видання акту принципіального значення, без докладного означення змісту автономії України, могло б повести до різнородних територіальних і інших непорозумінь... Тимчасове правительство признало, що не має права встановлювати новий адміністративний лад на Україні... Щодо самостійності українського війська - Тимчасове правительство признало можливим тимчасове порішення цієї справи тільки в тім об'ємі, в яким це означив міністр війни... Тимчасове правительство признає національні окремішності та своєрідні умови І життя України і відповідно необхідність розв'язки справи будучного ладу України, котра в повнім об'ємі належить до Установчих Зборів».

*Національні процеси в Україні. Довідник за редакцією
В. Панібудьласки. - Ч.І.- К., 1997. - С. 406*

- 1. Поміркуйте, чи були у Тимчасового уряду причини не визнавати Центральну Раду виразницею волі всього українського народу.
- 2. Відомо, що військовий міністр Керенський особисто заборонив утворювати українські військові частини. Поясніть чому.
- 3. Чому Тимчасовий уряд самоусунувся від розв'язання питань, які поставила перед ним Центральна Рада, хоча й визнавав право України на «окремішність та своєрідні умови» життя?

Робота з документом

З Першого універсалу Української Центральної Ради

- ...Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від всієї Росії, не розриваючи з державою Російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Вкраїні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і таємним голосуванням Всенародні Українські Збори (Сойм). Всі закони, що повинні дати той лад у нас, на Вкраїні, мають право видавати тільки наші Українські Збори. Ті ж закони, що мають лад давати по всій російській державі, повинні видаватися у Всеросійським Парламенті.
- ...Ми гадали, що Центральне Російське Правительство простягне нам руку в сій роботі, що в згоді з ним ми, Українська Центральна Рада, зможемо дати лад в нашій землі. Але Тимчасове Російське Правительство одкинуло всі наші домагання... І тепер, Народі Український, нас приневолено, щоб ми самі творили нашу долю. Ми не можемо допустити край наш на безладдя та занепад... І через те ми, Українська Центральна Рада, видаємо сей Універсал до всього нашого народу і оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя...
- В городах і тих місцях, де українська людність живе всуміж з іншими національностями, приписуємо нашим громадянам негайно прийти до згоди й порозуміння з демократією тих національностей і разом з ними приступить до підготовки нового правильного життя...

Запитання до документа

- Як у документі проголошувалася автономія України?
- Яким мав стати вищий законодавчий орган в Україні?
- Яким було ставлення до національних меншин, що проживали на території України?

Працюємо з текстом

Прочитайте і порівняйте два погляди на прийняття I Універсалу УЦР.

Дайте відповіді на запитання.

- 1. «Універсал справив грандіозне враження не стільки суттю розпоряджень, скільки владним тоном, в якому всі і свої, і чужі відчули голос майбутньої національної влади».
Грушевський М. Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями.-Донецьк, 2008.-С. 553.
- 2. «У Росії кадетська "Речь" назвала проголошення Універсалу однією з ланок німецького плану розкладу Росії, прямим злочином проти закону. Міністр Тимчасового уряду есер В. Чернов назвав вимоги українців актом безвідповідальної політики, ленінством у національному питанні».
Литвин. В. Історія України. - К., 2009. - С. 41.
- **Поясніть причини різної реакції на проголошення I Універсалу з боку Тимчасового уряду і Центральної Ради.**
- **Що мав на увазі есер О. Чернов, коли казав про «ленінство у національному питанні»?**
- **Висловіть особисту думку з приводу різних оцінок події прийняття I Універсалу.**

Робота з документом

3 Другого універсалу Української Центральної Ради від 16 липня 1917 р.

Представники Временного Правительства повідомили нас про ті певні заходи, яких Временне Правительство має вжити в справі Управління на Україні до Учредительного Зібрання... Ми, Центральна Рада, яка завжди стояла за те, щоб не одділяти Україну од Росії, щоб вкупі а усіма народами її прямувати до розвитку та добробуту всієї Росії і до єдності демократичних сил її, із задоволенням приймаємо заклик Правительства до єднання і оповіщаємо всіх Громадян України:

Українська Центральна Рада* обрана Українським народом через його революційні організації, незабаром поповниться на справедливих основах представниками інших народів, що живуть на Україні, від їх революційних організацій, і тоді стане тим єдиним найвищим органом революційної демократії України, який буде представляти інтереси всієї людності нашого краю.

Поповнена Центральна Рада виділить наново зі свого складу окремий відповідальний перед нею орган — Генеральний Секретаріат, що буде представлений на затвердження Временного Правительства на Україні...

Прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада в згоді з національними меншостями України підготовлятиме проект законів про автономний устрій України для внесення їх на затвердження Учредительного Зібрання.

... Ми рішуче ставимось проти замірів самовольного здійснення автономії України до Всеросійського Учредительного Зібрання.

Що торкається комплектування військових частин, то для сього Центральна Рада матиме своїх представників при кабінеті Військового Міністра, при Генеральнім Штабі і Верховному Головнокомандуючому, які будуть брати участь у справах комплектування окремих частин виключно українцями... без порушення боєспособності армії...

» Запитання до д документа:

- 1) Назвіть умови компромісу УЦР і Тимчасового уряду зафіксовані в документі.
- 2) Як, відповідно, до Другого універсалу УЦР, змінилося бачення її лідерами проголошення автономії України?
- 3) У чому, на Вашу думку, полягає історичне значення прийняття Другого Універсалу?